

Stockholm den 27 augusti 2018

Dnr ÖI-2018-22
MMDnr 2016/145

Restitution av Oskar Kokoschkas målning *Bildnis eines Marquis – Joseph de Montesquiou-Fezensac* (1910) NM 3044

Målningen ifråga har varit i Sverige sedan 1934 då den köptes av Nationalmuseum från Galerie Axel Vömel i Düsseldorf. Galleriet drevs av Axel Vömel, som tidigare varit anställd hos den judiske konsthandlaren Alfred Flechtheim. Denne utsattes under tidigt 1930-tal för antisemitiska attacker och gjordes till en symbolisk måltavla i nazisternas krig mot det konstnärliga avantgardet. När Flechtheim, som hade gallerier i flera tyska städer, 1933 tvingades i exil togs hans Düsseldorf-galleri över av Vömel på ett vis som noggrant utretts av tyska forskare och av den s.k. Limbach-kommissionen, den fristående kommitté som i Tyskland ger råd åt de statliga museerna vad gäller restitutionsfrågor. Trots att det inte rörde sig om någon arisering från officiellt politiskt håll har Limbach-kommissionen nyligen kommit fram till att det rör sig om ett slags plundring. De verk i Flechtheims bestånd som togs över av Vömel och såldes efter 1933 bör därför restitueras.

Att den aktuella Kokoschka-målningen såldes av Vömel är fastställt. Vad som utretts under närmare två år har varit frågan huruvida målningen tillhörde Flechtheims galleri eller om den varit till salu för någon annans räkning, till exempel konstnärens. Gallerister säljer inte bara konst som tillhör det egna galleriet utan arbetar ofta som kommissionärer. Utredningen har involverat kollegor vid tyska museer och omfattande arkivforskning som i första hand utförts i Tyskland och Schweiz av proveniensforskaren Petra Schmidt Dreyblatt.

I skuggan av Förintelsen kan man inte alltid räkna med att finna bevis, exempelvis i form av kvitton eller fakturor. Ibland finns bara mer eller mindre starka indicier. Den aktuella målningen visades 1927 på Flechtheims Berlin-galleri. Det sätt på vilket målningen ständigt återvände till Flechtheims galleri efter att år efter år ha lånats ut till andra konsthandlare måste ses som indicium på att det var just hos Flechtheim den hörde hemma. Om den tillhörde Flechtheim själv eller hans galleri spelar i detta sammanhang ingen roll. Efterforskningar i arkiv och utställningskataloger har inte uppdagat några informationer som tyder på att målningen tillhörde någon annan gallerist eller konstnären själv.

1998 skrev den svenska staten under de så kallade Washington-principerna. Enligt dessa är en tvångsförsäljning som ägde rum 1934 inte preskriberad utan det sålda konstverket bör restitueras. Att Kokoschka-målningen, som köptes av ett galleri som plundrat en judisk konsthandlare, inte kommit till Sverige på ett korrekt vis står klart. Verket har alltså aldrig tillhört svenska staten och det bör därför inte vara kvar på Moderna Museet utan det bör återlämnas till sin rättmätiga ägare. Moderna Museet bör under inga omständigheter visa verk som kastar ett negativt ljus över en av Europas mest exemplariska samlingar av modern konst.

För att säkra Moderna Museet från eventuella juridiska konsekvenser om nya informationer om målningen uppdagas efter att den restitueras bör en överenskommelse träffas mellan Flechtheims arvingar och museet. Enligt detta avtal drabbar eventuella framtida tvister inte museet utan är arvingarnas ansvar.

Samråd har skett med Kulturdepartementet och Riksantikvarieämbetet. Juridisk rådgivning har givits av advokatbyrån Mannheimer & Swartling.

Förslag till beslut:

Moderna Museet beslutar att restituera Oskar Kokoschkas målning *Bildnis eines Marquis – Joseph de Montesquiou-Fezensac* till Dr Michael F. Hulton och Penny R. Hulton, Alfred Flechtheims arvingar.

Beslut i detta ärende har fattats av överintendenten Daniel Birnbaum. Vid ärendets slutliga handläggning har deltagit avdelningscheferna Camilla Carlberg, Charlotte Gateau, Karin Hermerén, Jörgen Jansson, Iris Müller-Westermann och Lars Turesson.

Föredragande har varit vice museichef Ann-Sofi Noring.

Daniel Birnbaum
Överintendent